

MAVİ YEŞİL

çevre ◆ kültür ◆ sanat

ISSN 1303-0019

HESAP

Sana her yeni gün doğarken
Benim
Kaç yeni sabahım kaldı
Ayaz vuran ağaca feryat düşerken
Benim
Kaç yeni ümidim kaldı

Kurtardığın anlara bak zamanda
Geri dön, arkana bir bak
Sen başka limana yelken açarken
Benim
Kaç yeni fırtınam kaldı

Kaçacak bir gün yalnızlığım
Çekecek anıları mıknaatıslar
Sana her yeni gün doğarken
Benim
Kaç yeni gözyaşım kaldı...

Yavuz ARSLAN

- edebiyat kanonu
- 2008 öss soruları
- net ölüm
- yalansız yalanlarım
- kökü mazi olan âti
- yumurta parası
- yeni kitaplar

mavi yeşil **53** eylül - ekim 2008

Selçuk ÇIKLA ile “TÜRKİYE'DE EDEBİYAT KANONU” Sorununu Konuştuk

Mavi Yeşil dergisi okurları için kendinizi tanıtır mısınız?

1972 Samsun doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Samsun'da tamamladım. 1995'te yerleştiğim Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü 1999'da bitirdim. Aynı yıl Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladım. Bu tarihte başladığım yüksek lisans eğitimimi 2002 yılında Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda tamamladım. 2002-2003 eğitim-öğretim yılında özel bir dershanede, 2003-2007 eğitim-öğretim yıllarında da Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli okullarda çalışırken Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda doktora eğitimimi tamamladım (2005). Hâlen Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktayım.

Kanon sözünden neler anlamalıyız? Kavramın ortaya çıkışıyla ilgili bilgiler verir misiniz?

“Kanon” tarih içinde farklı anlamlarda kullanılmış bir terimdir. *Kanon* teriminin tarih boyunca geçirdiği evrim sürecinde kazandığı belli başlı anlamları Kemal Atakay *Kitap-lık* dergisinin 68. sayısında yer alan “Kanon Huzursuzluğu” başlıklı yazısında şöyle sıralar: 1. Kilise yasası; bir kilise kurulunun belirlediği yasalar bütünü. 2. Laik yasa, kural ya da yasalar bütünü. 3. Genel kural, temel ilke, ölçüt. 4. Kilisece Kutsal Kitap'ın bir bölümü olarak kabul edilen kitapların tümü. 5. Belli bir yazara vb. ait olduğu kabul edilen kitaplar ya da yapıtların tümü. 6. Önemli ya da temel oldukları kabul edilen yapıtlar, yazarlar, vb.

Kitap-lık'ın yine aynı sayısında yer alan Jale Parla'nın “Edebiyat Kanonları” başlıklı yazısındaki tespitlerine göre *kanon*;

1. 16. yüzyıldan önce teolojik bir anlam çerçevesine sahipken 16. yüzyıldan sonra seküler bir anlam kazanmaya başlamıştır. 16. yüzyıldan önce *kanon*;

a) Kilisenin kurallarına göre yaşamayı seçmiş din adamı,

b) Kilisenin çıkardığı kural, kanun ve yönetmelikler,

c) Kilise'nin özgün kabul ettiği İncil metinleriyle, gene Kilise'nin Azizler arasına kabul ettiği yeni isimlerin eklenmesiyle oluşan kutsal metin ve kişilerin listesi,

2. 16. yüzyıldan itibaren ise;

a) Ferman, kural, kanun, temel ilke, aforizma,

b) Bir konunun sistematik ve bilimsel sunuluşuna ilişkin prosedür,

c) Konunun otoritelerinin belirlediği kıstas ve kriterlere ilişkin yargılar, gibi anlamlar yüklenmiştir. Bugün *edebî kanon* derken kastedilen anlam bütün bu yukarıdaki anlamların bir harmanlaması şeklinde oluşmuş görünüyor: *Bir otoritenin kutsadığı, desteklediği, reklamını yaptığı yazarlar listesi ve bu listeye, isimlere verilen izin, onay.*

Peki öyleyse edebiyat kanonu nedir?

Edebiyat Kanonu, bir ülkede bir veya birden fazla otoritenin belli yazar ve eserleri sürekli gündemde tutarak, onların çeşitli yollarla reklamını yaparak, eserlerini sık sık basarak oluşturulan bir kanondur. Özellikle son yüzyıl içinde ideolojilerin ülkeler üzerinde hegemonya kurma süreçlerinde kanonik yapılanmalara büyük önem verdikleri görülür. Rusya'da Zhdanov'un, Çin'de Mao'nun, Almanya'da Hitler'in, İtalya'da Mussolini'nin sanat ve edebiyat üzerinde kurduğu baskıyla oluşturmaya çalıştıkları kanonlar örnek olarak verilebilir. Bu süreçte sanatçılardan, yazarlardan rejimi anlatmaları, rejimin yerleşmesi için eser vermeleri istenmiş, hatta sanatçılara baskı uygulanmıştır.

Anladığımız kadarıyla bir metnin edebiyat kanonu içinde görülmesinin ölçüleri var. Biraz bu ölçülerden bahseder misiniz?

Elbette... Kanonu, en yalın anlamıyla “seçkin yazar, şair ve eserler listesi” olarak düşünürsek bir yazar, şair veya eserin *edebiyat kanonu* içinde yer almasında üç farklı organın rol oynadığını düşünebiliriz. Bu organları Murat Belge “Türkiye'de Kanon” başlıklı yazısında (*Kitap-lık*, S. 68) kısaca şöyle sınıflandırmış:

1. Yazarlar, aydınlar, öğretmenler, gazeteler ve dergiler,

2. Siyaset, devlet, parti, ideoloji, rejim,

3. Halk veya toplum.

Birinci maddeye göre belli yazar, aydın, eleştirmen veya yayın organlarının çokça öne çıkardığı, eserlerinin tanıtımını yaptığı, çoğu zaman başarılı veya başarısız oluşuna bakılmaksızın ideolojik temayüllerle “büyük yazar-şair” veya “özgün eser” olarak gösterilenlerin giderek üne kavuştuğu, gelecek nesillerce de büyük (!) olarak tanındığı süreç;

İkinci olarak siyaset adamlarının, devlet-parti-ideoloji-rejim önderlerinin veya alt kademe-deki görevlilerin sanatçılardan rejimin propagandasını yapmayı istemeleri sonucu yazılan eserlerin popülerleştirilmeye çalışıldığı süreç,

Üçüncü olarak ise halkın yukarıdaki iki süreçten etkilenmeleri ve kendi beğenileri ile gelişen süreç *edebiyat kanonunun* oluşum zeminini belirlemektedir.

Aslında kanon sözcüğünün yukarıda verilen anlamlarına bakıldığında *edebiyat kanonundan* asıl kastedilenin rejim gibi, devlet aygıtları gibi veya ideolojik yapılanmalar gibi kişi veya kurumların kendi istedikleri edebiyatçıları ve onların eserlerini gündemde tutmaları, onları çeşitli vesilelerle popülerleştirmeye çalışmaları ile oluşturulmaktadır. Bu anlamda *edebiyat kanonu* iktidarı (devlet iktidarı, medya iktidarı, yayıncılık sektörü vs.) elinde bulunduranların dünya görüşüne bağlı olmaktadır. Aksi görüşte olanların kanonun dışında tutulduğu açıkça görülecektir zaten. Yani burada eserlerini özgürce oluşturmaya çalışanlar ile çeşitli aygıtların güdümüne giren veya girme riski taşıyan yazar ve şairlerden bahsetmek gerekiyor.

Bu durumda sanat'ın özgürlük ile olan yakın bağını önemseyen yazarların kanona dahil edilme projesinde yerlerini ve tavırlarını nasıl değerlendirirsiniz? Yazar için “kanonun dışında kalmak” ne anlama gelir?

Bu soruya şöyle cevap verilebilir: Yazarlar elbetteki şöhrete kavuşmayı, eserlerinin çokça satılmasını, bu satışlardan para kazanmayı, edebiyat çevrelerinde saygın bir yere sahip olmayı isterler. Ancak bu istekler bazen farklı kişiler için farklı şekillerde gerçekleşir. *Sanat müdahaleden, dayatmadan, ideolojik propaganda aracı olmaktan en uzak olması gereken bir alandır.* O sebeple bir eserin üne kavuşması da, bir yazar veya şairin edebiyat çevrelerinde çokça okunan bir sanatçı olması da okurların, araştırmacıların, eleştirmenlerin, yayıncıların onlara ve eserlerine gösterdikleri ilgi sonucu olmalıdır. Özellikle okurlar tarafından çokça okunma, talep edilme süreci araştırmacı, eleştirmen ve yayıncıların ilgisini o eserlere ve onların sanatçılarına yöneltir.

Demek ki bir eser veya sanatçının ünü, sanatın özgür doğası gereği özgür bir ortam sonucu kazanılmalıdır. Bu özgür doğaya devlet, rejim, ideoloji veya ideolojik amaç güden kişi veya yayıncılar girince, işte o zaman kanonik bir yapılanmadan, sanat dışı/edebiyat dışı faktörlerden bahsetmek gerekecektir. Bu da yapay büyük (!) eserler, yapay büyük (!) sanatçılar ortaya çıkaracaktır. Tabii bu süreçte çeşitli enstrümanlar aracılığıyla yaygınlaştırılmaya çalışılan bazı eser ve sanatçıların her birinin durumu da farklı olabilir. Yani çeşitli aygıtlar tarafından desteklenen bazı eserler ile sanatçıların sanatlarındaki başarı da edebî otoritelerce takdir toplayabilmektedir. Bu sonucu sanatın kendine has vasıflarının o eserlerde başarılı bir şekilde uygulanmış olmasına bağlamak mümkündür.

Kanonlaştırma sürecinde, süreci yürüten organların çeşitli faaliyetlerle kanona dahil ettikleri yazar ve şairlerin ve onların eserlerinin zamanla okurlar tarafından da içselleştirilmeye başlandığı görülür. Diğer taraftan kanon dışında tutulan sanatçılarla eserlerinin de onları beğenen kesimlerce desteklediği, çokça okunduğu, eserlerinin baskısını yapan yayınevlerinin ortaya çıktığı ve neticede *karşı kanon*'lar oluştuğu da görülecektir. Yani bir ülkede sadece bir edebiyat kanonunun var olduğunu/var edilebildiğini düşünmek hatalı olur. Devlet ve rejim yanlılarının oluşturmaya çalıştıkları bir kanonun yanı sıra farklı eğilimlerin de kendi edebiyat kanonlarını oluşturmak için çaba harcadıkları düşünülebilir. Ancak bu tür kanonlaştırma çabalarının devletin sahip olduğu, rejimin elinde bulunan imkanlara sahip olmamaları onların ancak kendi imkanlarıyla bu süreci yürütmeye çalıştıkları neticesini doğurmaktadır.

Sorunuzun kanona dahil edilmek istenen yazarlarla ilgili kısmı için şu önemli açıklamayı yapma gereği duyuyorum. Bazı yazarlar çeşitli kişi, kurum veya yayın organları tarafından destekleniyor olmaktan büyük bir haz duyarlar. Bu vesileyle hem eserlerinin reklamı yapılmakta hem de sanatçı daha çok kazanabilmektedir. Bu süreci yaşayan bazı yazar ve şairler kalıcı olurken bazısı da edebiyat okuru tarafından zamanla hiç okunmayan bir isim olma yolunda ilerlemektedir. Çeşitli kişi, kurum veya yayın organlarının yoğun olarak desteklediği bazı sanatçılar üne kavuşmuşsa eğer, bunda eserlerinin orijinallikinden daha çok ideolojik faktörlerin etkili olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Tabii bu tür yazar ve şairler arasında eserleri estetik anlamda başarılı olanlara da rastlanmaktadır. Bunlar genellikle okurların tükenmeyen ilgisi ile gelecek nesillere ünlü bir edebî şahsiyet olarak ulaşılmaktadırlar.

Rejimlerin kendi edebiyat kanonlarını
mavi yeşil / 10

oluşturmak için çeşitli yollar denediğini görürüz. Sanatçıya uygulanan psikolojik baskılar, para karşılığında sipariş vererek eser yazdırmak, milletvekili/bürokrat yapılma teklifleri ile sanatçıyı rejim lehinde yazmaya teşvik etmek, çeşitli ödüller vererek sanatçıyı kazanmaya çalışmak gibi. Bütün bu yönlendirmelere, eğer sanatçı karşı görüşten değilse, çoğunlukla seve seve kapılır. Bu durumun Türkiye'de özellikle 1930-1950 arasında birçok örneği görülmüştür.¹ Sanatçıların bir kısmının sanatın özüne aykırı olan bu tür güdülenmelere karşı çıkmadıklarının da aynı yıllarda bazı örnekleri vardır. Dönemin edebiyat hareketleri çok ayrıntılı bir şekilde incelenebilirse çok daha fazla örnekle karşılaşmak her zaman mümkündür.

Kanon dışında tutulan yazar ve şairlere gelince, bunların eserleri sanatın dış müdahalelere kapalı olması gereken tabiatına doğal olarak en başta sahip olduklarından, özgürce üretildiklerinden büyük bir okur kitlesi tarafından her zaman rağbet görmüştür. Necip Fazıl ve Nazım Hikmet örnekleri bunun ispatıdır. CHP'nin sanat yarışmaları çerçevesinde Necip Fazıl'a 1947 yılında kazandığı halde ödülünün verilmemesi gibi kanonun dışında tutma çabalarının ters etki yaptığını, bu tür dışlamaların halkın gözünde o sanatçılara unutulmaz yerler edindirdiğini dikkatinize sunmak isterim.² Diğer taraftan kanonlaştırma sürecinde rejimi anlatma görevi verilen yazar ve şairlerin bu yönde yazdıkları hiçbir eserin klasikleşmediği, bugüne kalmadığı da görülür. *Yeşil Gece*'nin istisna olarak kabul edilebileceği düşünülemez. Çünkü edebiyat otoriteleri *Yeşil Gece*'nin estetik değerler anlamında çok önemli kusurlar taşıdığı noktasında neredeyse hemfikirdir. Bu noktada Reşat Nuri'nin *Çalığışu* ile *Yeşil Gece*'sini karşılaştırmak iki eser arasındaki temel farkların görülmesi için yeterlidir kanaatindeyim. Zira *Çalığışu* en azından dirije edilmeyen yönleriyle günümüze geldiği gibi geleceğe de kalacak, çokça baskısı yapılacak ve okunacak bir eser olacaktır. *Yeşil Gece*'nin baskısı da okuyanı da *Çalığışu*'na göre çok çok azdır. *Çalığışu*'nun, *Yaprak Dökümü*'nün, *Dudaktan Kalbe*'nin, *Kavak Yelleri*'nin *Yeşil Gece*'den farkı güdümlü eserler olmamalarıdır. Ünlere, başarıları sanatçının onları özgürce üretmiş olmasından gelmektedir.

Edebiyat kanonu oluşturmada, ulus devletlerin (onların kuruluş biçimlerinin) etkisi var mıdır? Türkiye, bu açıdan ne tür bir özellik gösterir?

Bu sorunuza Murat Belge'nin az önce sözü edilen yazısında *kanon* ve *Türkiye'de Kanon*

üzerine yaptığı yorumlarla cevap vermek isterim. Türk edebiyatında kanonun hangi aygıtlar tarafından şekillendirildiğinin iyi tespit edilmesi gerekir. Murat Belge kanon'un bugün için daha çok "kutsanmış" çağrışımını taşıyan bir kavram olduğundan bahseder. Uluslaşma sürecini geç ve erken tamamlayan uluslar arasında kanon açısından iki farklı durumla karşılaşırız. Bu süreci geç tamamlayan ulus-devletler gerilimlerle kuruluyor ve kendi gerilimini üretiyor. İngiltere'de ve ulus-devletini görece sükûnet içinde, kendisiyle barışık olarak kurmuş ülkelerde (bunların sayısı çok değil) kanon yoktur, çünkü ortada "Bu kanondur." diyecek bir otorite yoktur. Türkiye gibi ülkelerde; devlet, parti, ideoloji gibi yüce ve yüksek kabul edilen, tam ya da yarı kutsal bir aygıtın bulunduğu ve devlet sanatçısı, parti sanatçısı, ideoloji sanatçısı, rejim sanatçısı olarak kimlerin kanon içinde yer alması gerektiğini belirleyen aygıtların varlığı kanonu önemli bir sorun hâline getirmektedir. Yani Türkiye'de de bir kanon oluşturma çabası çok eskiden beri vardır, fakat bu çabanın çok başarılı olduğunu söylemek güçtür.

Dünya'da Rusya, Almanya, İtalya gibi uluslaşma sürecini geç tamamlamış devletlerde I. ve II. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında görülen kanon yaratma çabalarının biraz farklı bir tezahürü de Türkiye'de görülmüştür. Ancak özellikle tek partili yıllarda belirginleşen bu kanonlaştırma faaliyetlerinin çok titiz araştırmalarla ortaya konması gerekmektedir. Kanon'u, kanonlaştırmayı tek bir yönüyle ele almak mümkün değildir çünkü. Bu kavramın ülkeden ülkeye, rejimden rejime değişen çok çeşitli tezahürleri mevcuttur. Farklı organlar, farklı araç ve yöntemlerle sanatçıları kurmak istedikleri kanonun içine çekmek, onlara dünya görüşlerine uyan eserler yazdırmak istemişlerdir. Bu süreçte Karagöz piyesleri ile bazı halk hikayelerinin bile rejimi benimsetmek için kullanıldığını görürüz.³ Netice olarak Türkiye'de ulus devletinin *edebiyat kanonu* oluşturma teşebbüslerinde nerede durduğunu anlayabilmek için özellikle tek partili yılların siyaset-edebiyat ilişkisini ayrıntılı bir şekilde incelemek gerekir.

G. Jusdanis'in; "bir cemaat üyelerinin ortak bağlarını anlamamızı sağlayan hikâyeler toplamı" olarak tanımladığı edebî kanon teriminin içerisini doldurmaya çalışırsak bizim edebiyatımızda hangi kanonlardan söz etmeliyiz? Konuya, isimler ve eserlerle açıklık getirebilmek mümkün mü?

Türkiye'de "kanon" ve "edebiyat kanonu" hakkında telif ve çeviri eserler içinde en geniş açıklama, yorum ve değerlendirme Gregory Jusdanis'in *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür* (Millî Edebi-

yatın İcat Edilişi) adlı eserinde yer almaktadır. Jusdanis'in "Edebiyat kanonu bir anlatılar toplamı olarak, bir cemaatin üyelerinin ortak bağlarını anlamalarını sağlayan hikâyeler toplamıdır." yorumuna dayanarak Türkiye'de belirgin bir şekilde ön plâna çıkmış olan cemaatlara (kesimlere) ait birer edebiyat kanonunun olduğunu söylemek gerekecektir. Bu kesimler Ülkücü/Milliyetçi/Turancı, Marksist, İslâmcı, Kemalist adı verilebilecek olan topluluklardır. O halde Türkiye'de bu kesimlere ait yani Ülkücü/Milliyetçi/Turancı bir edebiyat kanonu, Marksist bir edebiyat kanonu, İslâmcı bir edebiyat kanonu, Kemalist bir edebiyat kanonunun varlığı açıklıkla görülecektir. Bu kesimler kendilerine ait edebiyat kanonuna uyan eserlere ağırlık vermekte, onları okumakta, onların okunması için çaba harcamakta, yayınevleri de kendi kanonlarına uyan bu eserleri sık sık basmaktadır.

Roland Barthes'in; "her yönetim biçiminin kendi yazısı bulunduğu kuşku götürmez.(...) Siyasal ve toplumsal olayların Yazın'ın bilinç alanına yayılması, "militan"la yazar arasında yer alan, birincisinden en iyi bağlanmış insan imgesini, ikincisinden yazılmış bir yapıtın bir edim olduğu düşüncesini çıkararak yeni bir yazar türü yarattı. Yazarın yerini aydın alırken, dergilerde ve denemelerde, biçemden tümüyle sıyrılmış olan ve katılmanın mesleksi dili gibi görünen "militan" bir yazı doğdu." sözlerine, Yahya Kemal'in; " Her yerde ve her zaman devlet uysal ve uslu bedenler ister." cümlesini eklersek, edebî kanonun oluşmasında siyasetin/yönetimin etkisi için neler söylersiniz?

Bu sorunuza sadece bir örnek vererek cevap vermiş olayım. Bu örnekten yola çıkarak başka ilişkileri de siz kurabilirsiniz. Beşir Ayvazoğlu'nun tespitlerinden hareket edecek olursak; Yahya Kemal Kurtuluş Mücadelesi'ni yazılarıyla desteklemiş, çeşitli vesilelerle Mustafa Kemal'i överek onun Türkiye'nin kaderinde önemli bir rol oynayacağını bir öngörüyle tespit etmiş ve Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönemde üç defa da milletvekili seçilmiş olsa dahi şairin Müslüman Türk milletinin bağlı olduğu, milleti bir arada tutan bağlar arasında yer aldığına inandığı din, tarih, musiki, eski alfabe ve kültür birikimi, Osmanlı medeniyeti gibi kavramların aleyhine gelişen inkılaplardan çok da hazzetmediği bilinmektedir. Şiirlerinin çerçevesini bütünüyle bu kavramlar çizdiği için yüzlerce şiiri içinde Atatürk hayat-tayken sadece iki elin parmaklarını geçmeyecek kadarını yayınlamıştır Yahya Kemal. Bu dönemde yazı yayınlamak noktasında da son derece çekingen davranan Yahya Kemal'in bu çekingen-

liğinin ardında şiir ve yazılarındaki resmî görüşlerden farklı olan söylemler sebebiyle inkılaplara muhalif olarak telakki edilme ihtimalinden duyduğu endişe ve korku vardır.⁴ Bu durum inkılap kanonunun oluşumunda ülke içinde esen havanın şair ve yazarlar üzerinde ne kadar tesir uyandırdığının sadece bir göstergesidir.

Türkiye'de edebiyat kanonu oluşturmada akademisyen edebiyatçıların, yayıncıların, gazetelerin kitap eklerinin ve edebiyat dergilerinin, Türkçe/edebiyat ders kitaplarının ve bu derslerin müfredat programlarının hangi oranlarda etkileri olabilir?

Kanon oluşumunda devletin, yayınevlerinin, eserlerin baskı sayılarının ve telif ücretlerinin, yazar ve şairlere verilen ödüllerin, reklamların ve tanıtım yazılarının, şair ve yazarlarla yapılan röportajlar ile bu şair ve yazarların eserleri üzerine yazılanların, dergi ve gazetelerin, öğretmenlerin ve üniversite hocalarının, ders kitaplarının ve antolojilerin az veya çok etkisi vardır. Ancak her bir unsurun etkisini belli başlı somut örneklerden yola çıkarak yorumlamak gerekir diye düşünüyorum.

Son olarak, Türkiye'nin bugünkü uçuk/medyatik edebiyat ortamında "kanon" sözcüğü bir kavram olarak değer kazanabilir mi?

Kanon sözcüğünün anlamının ve neye tekabül ettiğinin çok büyük bir okur-yazar kesimince bilinmediği bir toplumda kanon sözcüğün değil ama bizzat kanonlaşma süreçlerinin bir değer ifade ettiğini düşünebiliriz.

Mavi Yeşil dergisine zaman ayırdığınız için teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Ben de *Mavi Yeşil* dergisinin uzun ömürlü olmasını dilerken yazar ve okurlarınıza teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

1- Bu tür örnekler için okurlarımız Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'ndeki web sayfamda tam metni yer alan "Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılap Kanonu" başlıklı yazıma bakabilirler.

2- Bu konuda da okurlarımız daha geniş bilgi ve yorumlar için yine aynı sayfada yer alan "1940'lı Yıllarda Düzenlenen Sanat Yarışmaları ve Önün Sanat Armağanları" başlıklı yazımın tam metnine bakabilirler.

3- Aynı sitedeki "Türk Edebiyatında Dirijizmin Karagöz Piyesleri Boyutu" başlıklı yazıya bakılabilir.

4- Bk. Beşir Ayvazoğlu, "Yahya Kemal'in Bir Siyasetçi Olarak Portresi", *Muhafazakâr Düşünce* (Toplumsal ve Siyasal Boyutuyla Edebiyat Özel Sayısı), Yıl: 4, S. 13-14, Yaz-Güz 2007, s. 22.